

Miroslav Kmeť, *Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí* [Istoriografia slovacilor din Țara de Jos în sec. al XIX-lea], 2. vydanie, Nadlak, Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2010, 305 p.

Istoria slovacilor din România îi preocupă, cel puțin din secolul al XX-lea, atât pe conașionarii lor din Cehoslovacia/Slovacia ca și pe cei care, de peste 200 de ani, și-au găsit reședința permanentă în Vestul Transilvaniei. Mărturia asupra acestei realități se află într-un număr mare de studii și cărți apărute în editurile de pe teritoriul României, ca și în cele din Slovacia. Mai precis, într-o cercetare din anul 1999, datorată lui Ondrej Štefanko, apărută sub titlul *O bibliografie adnotată*, Nădlac, Editura Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”, care însumează 64 de pagini, au fost evidențiate 194 de lucrări ale autorilor slovaci din România apărute între anii 1971-1999. Lucrarea discutată acum, *Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí* [Istoriografia slovacilor din Țara de Jos în sec. al XIX-lea], se dorește a fi o istoriografie reprezentativă pentru întreaga minoritate slovacă din România, Ungaria și Serbia, țări care, din punct de vedere geografic, sunt numite în limba slovacă *Dolniaky* sau în maghiară *Alföld*, ceea ce în limba română se traduce prin *Țara de Jos*. În schimb, Slovacia, numită în limba slovacă *Horniaky*, s-ar traduce în limba română prin *Țara de Sus*, toate aceste denumiri fiind folosite în contextul Ungariei istorice, dar și în vocabularul contemporan de specialitate.

Autorul lucrării lecturate, PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD, este de formație istoric, și cadru didactic la Universitatea „Matej Bel” de la Banská Bystrica, Slovacia. Totodată, onorează și calitatea de membru activ la Institutul de Cercetare al Slovacilor din Ungaria, și este autor al unui număr important de cărți și articole publicate în Slovacia, Polonia, Ungaria, România etc., care tratează – preferențial – problematica și istoria minorității slovace, istoria învățământului din secolele XIX-XX ș. a.

Actuala lucrare a lui Miroslav Kmeť este împărțită în șase capitole: 1) *Slovenské dolnozemske enklávy* [Enclave slovace în Țara de Jos] (pp. 12-31); 2) *Problematika historiografie dolnozemských Slovákov* [Problematika istoriografiei slovacilor din Țara de Jos] (pp. 32-132); 3) *Regionálnohistorické monografie* [Monografii istorico-regionale] (pp. 133-169); 4) *Iné žárne* [Altă problematică] (pp. 170-187); 5) *Cirkevnohistorická problematika* [Problematika istorico-bisericească] (pp. 188-202); 6) *Regionálny, národný a vlastenecký rozmer prác dolnozemských autorov* [Dimensiunea regională și patriotică a lucrărilor autorilor din Țara de Jos] (pp. 203-224). Discursul istoric al autorului este structurat, pe lângă capitolele mai sus menționate, și de mai multe subcapitole, cu un foarte bogat aparat critic, numărând 594 de note „in calceo” și o cuprinzătoare bibliografie – *Pramene a použitá literatúra* (pp. 233-267) –, la finalul volumului (A. Fonduri arhivistice; B. Publicații periodice; C. Izvoare editate; D. Literatură enciclopedică și bibliografică; E. Literatură; F. Webografie).

Introducerea autorului, în care discută despre așa-zisele enclave slovace, lămurește, la nivelul unui anumit strat istoriografic, împrejurările în care slovacii au părăsit locurile natale, fiind determinați să se așeze într-o anumită regiune din Țara de Jos, începând cu secolul XVIII, în zonele Békes, Cenad, Bácska, Banat etc. Cel de-al doilea capitol tratează istoriografia slovacă din secolele XVIII și XIX, Miroslav Kmeť selectând patru tipuri de lucrări ale autorilor slovaci, cercetătorul punând accent pe conținutul acestora: scrieri istorice cu orientare națională; lucrări despre probleme naționale; încercările de apropiere dintre concepția ungară și slovacă în privința istoriei;

lucrări despre patriotismul ungar. După cum se poate constata, Miroslav Kmeť consideră că autorii din Țara de Sus nu au acordat atenția suficientă istoriei Țării de Jos, cele mai multe lucrări provenind de la autorii minorității slovace. În acest capitol, prezentarea biobibliografică este ordonată cronologic (pp. 49-132). Este vorba de autori precum Štefan Leška (1757-1818), Andrej Školka (1777-1816), Ľudovít Haan (1818-1891), Michal Žilinský (1838-1925), Karol Jesenský (1815-1898), Martin Cinkotský (1846-1907), Samuel Horváth (1812-1893), Pavol Gajdáč (1847-1929), Daniel Zajac (1804-1870), Ondrej Seberíni (1824-1895), Ján Pravdoľub Bella (1836-1924), Emil Kolényi (1835-1915), Félix Kutlín (1843-1890), Jozef Maliak (1854-1945), Ivan Bujna (1881-1949).

Volumul lui Miroslav Kmeť conține, în continuarea unui aplicat discurs științific, o prezentare și o interpretare a lucrărilor cu valențe istorice; conform constatării autorului, cele mai multe dintre lucrările citate au caracter de istorie regională. Din acest punct de vedere rămân convingătoare, la o lectură atentă, capitolele: 3) Monografiile istorice regionale (pp. 133-169); 4) Altă problematică (pp. 170-187); 5) Problematika istorico-bisericească (pp. 188-202); 6) Dimensiunea regională și patriotică a lucrărilor autorilor din Țara de Jos (pp. 203-224). Producția cronicărească se datorează mai ales autorilor confesiunii evanghelice C. A. Problematika confesională a istoriografiei a preocupat un număr însemnat de autori slovaci, care au abordat viața de zi cu zi a comunităților din rândul cărora s-au ridicat și evidențiat. Este interesant că sunt mai puține lucrări provenite din partea reprezentanților comunității catolice, care au acordat o atenție ne semnificativă problematicei istorice. Identitatea, patriotismul și local-patriotismul sunt teme cu valențe istoriografice abordate de autorii minorității slovace, mai ales în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ultima parte din capitolul 6 are în vedere apariția identității etnice în lucrările regional-istorice, cele care se remarcă prin observarea și surprinderea procesului trezirii conștiinței etnice, respectiv folosirea limbii comune sau a dialectelor acesteia.

Prezenta cercetare, datorată talentatului istoric Miroslav Kmeť, cadru didactic apreciat, este înzestrată și cu rezumate în limbile engleză (pp. 268-270) și maghiară (pp. 271-274). În același timp, volumul beneficiază de 31 ilustrații, *Prilohy* (pp. 275-296), constând din anexe, imagini de epocă, fotografiile ale personalităților despre care se discută în carte, foi de titlu după unele lucrări reprezentative etc., la care se adaugă un dicționar al localităților incluse în textul volumului, *Pomenovania slovenských lokalít uvádzaných v texte* (pp. 297-299). În final, deoarece avem înaintea noastră o disertație științifică, i se prezintă cititorului și fragmente din opiniile semnate de trei recenzenti, *Z pera recenzentov* (pp. 300-305), Prof. PhDr. Ján Botík, DrSc., Prof. PhDr. Roman Holec, CSc., PhDr. Milan Podrimavský, CSc., care s-au pronunțat, la timpul potrivit, asupra formei de redactare și a problematicei lucrării lui Miroslav Kmeť.

Prin abordarea istoriografică a problematicei, inclusiv a lucrărilor în sine aparținând grupului de autori avut în vedere pentru cercetare de Miroslav Kmeť, monografia *Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí* propune un discurs istoric adecvat și – în același timp – modern. Cercetătorul valorifică, pe lângă lucrări originale și traduceri, mai multe periodice, care au putut oferi informații asupra lucrărilor de profil apărute în secolul al XIX-lea, așa după cum se poate convinge lectorul de specialitate. Autorul nu a ocolit nici materialele de arhivă (corespondență, manuscrise, vizitațiuni canonice, protocoale bisericești ș.a., în măsură să completeze

informațiile despre autori și lucrările lor din spectrul istoriografic mai larg propus pentru cercetare. Lucrarea profesorului de la Universitatea „Matej Bel” din Banská Bystrica este o privire de ansamblu credibilă asupra evoluției scriiturii istorice slovace de pe teritoriul locuit de slovaci în Ungaria istorică, implicând și valorificând un complex de concepte, metode și viziuni cultural-politice din trecut prin prisma istoriografiei moderne¹.

EVA MĂRZA

Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, București, Humanitas, 2011, 358 p.

Istoric modernist, Lucian Boia a debutat în volum în 1974 cu o monografie dedicată lui Eugen Brote, agronom, memorandist². În 1978 era evaluat în mod oficial ca istoric cu „preocupări privind mișcarea națională românească din Transilvania în perioada dualismului [...]”³. Nimic surprinzător până în acest moment, într-o epocă a național-comunismului românesc. Totuși, un potențial de gândire istorică independentă l-a adus în atenția suspicioșilor decidenți ideologici ai regimului. În lipsa schimbărilor inițiate în decembrie 1989, ar fi fost condamnat să se pensioneze cu rangul de lector al Universității din București. A devenit profesor titular abia în 1990.

În continuare, Boia a intrat în raza unor adversități de altă natură, generate de sentimentul unei pudori naționaliste alertate de punerea în discuție a tabuurilor unei istoriografii naționale eroizante. În realitate, Lucian Boia nu a făcut decât să încerce, într-un cadru minimal și decent, statornicirea unei atitudini care să ridice interdicția abordării critice a unor personalități și fapte istorice. Pe această linie, cele mai aprinse dezbateri le-a prilejuit apariția cărții sale *Istorie și mit în conștiința românească*, cu o primă ediție la Humanitas în 1997 și cu reeditări succesive în anii următori.

De prin 2009, Lucian Boia ne-a luat prin surprindere cu un „iconoclast” mai subtil, repunând în discuție, cel mai adesea într-un mod neortodox, sentințele „istoriei învingătorilor” din Primul și mai ales din al Doilea Război Mondial. Incitante în acest sens, chiar dacă le-am cita doar titlurile, sunt două dintre cărțile sale, prima, referitoare la acei români din epoca Primului Război Mondial care au considerat primejdioasă și injustă ralierea României la Antanta – autorul ne-a uimit revelând numărul mare al acestora și identitatea lor –, a doua, care n-a mai vorbit ca și multe altele de până acum despre tragedia Europei și a lumii, provocată de Germania în prima jumătate a secolului trecut, ci despre însăși tragedia Germaniei⁴.

¹ Vezi interesante dezbateri, la V. Žbirková, „Historická retrospektiva vo vývoji predškolskej na Slovensku (do roku 1918)”, în *Acta Nitriensiae*, Nitra, 2 (1999), pp. 361-377; Ivan Kamenec, „Stereotypy v slovenských dejinách a v slovenskej historiografii”, în *Studia historica Nitriensia*, VIII (2000), pp. 339-343.

² Lucian Boia, *Eugen Brote (1850-1912)*, București, Litera, 1974, 211 p.

³ *Enciclopedia istoriografiei românești*, coord. Ștefan Ștefănescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 66.

⁴ Lucian Boia, „*Germanofili*”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, București, Humanitas, 2009, 375 p.; Idem, *Tragedia Germaniei 1914-1945*, București, Humanitas, 2010, 143 p.